

Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin COVID-19'a Yönelik Algı ve Tutumlarının Belirlenmesi

Determining the Perceptions and Attitudes of the Faculty of Health Sciences Students Towards COVID-19

Emine EKİCİ, Hatice DEMİRDAĞ, Bahise AYDIN, Nuriye PEKCAN, Meftun AKGÜN

ÖZ

Sağlık profesyonelleri arasında COVID-19 önlemleriyle ilgili doğru bilgi ve uygun davranış, kendilerini korumalarının yanı sıra etkili hastalık kontrolü ve önlenmesi için gereklidir. Sağlıkla ilgili bölümlerde öğrenim gören öğrencilerin halk sağlığı acil durumlarında farkındalık yaratmada rolü vardır. Bu nedenle çalışmamızda Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin COVID-19 salgınına yönelik algı ve tutumlarının belirlenmesi, algı ve tutumlarını etkileyen sosyodemografik değişkenlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın örneklem büyüklüğü evreni bilinen örnekleme formülü ile hesaplanmış olup, en az 315 kişiye ulaşılması hedeflenmiş, 317 kişiye ulaşılmıştır. Veriler 18.10.2021-18.01.2022 tarihleri arasında çevrimiçi anket yöntemiyle, Tanıtıcı Özellikler Formu ve COVID-19 Salgınına Yönelik Algı ve Tutumları Değerlendirme Ölçeği ile toplanmıştır. Tanımlayıcı analizlerde sayı ve yüzde, değişkenlerin karşılaştırılmasında Bağımsız Örneklem t Testi, One Way ANOVA kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık seviyesi $p < 0.05$ olarak belirlenmiştir. COVID-19 Salgınına Yönelik Algı ve Tutumları Değerlendirme Ölçeği alt ölçeklerine ait puan ortalamaları incelendiğinde hastalık algısı madde puan ortalaması 3.92 ± 0.50 , nedenler algısı madde puan ortalaması 2.7 ± 0.54 , kontrol algısı madde puan ortalaması 2.8 ± 0.54 , kaçınma davranışları madde puan ortalaması 2.9 ± 0.72 olarak bulunmuştur. Kadınların kaçınma davranışı alt ölçeği madde puan ortalamaları, annesi lisansüstü eğitim düzeyinde olanların ve ailesinde COVID-19 geçiren birey olmayanların kontrol algısı alt ölçeği madde puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur ($p < 0.05$). Sonuç olarak COVID-19 pandemisinin ikinci yılında yapılan çalışmada öğrencilerin COVID-19 salgınına yönelik algı ve tutumlarının ortalamasının üzerinde olduğu bulunmuştur. Ancak ailesinde COVID-19 geçirenlerin kontrol algısının daha düşük

Ekici E., Demirdağ H., Aydın B., Pekcan N., & Akgün M., (2023). Sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin COVID-19'a yönelik algı ve tutumlarının belirlenmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi/Journal of Higher Education and Science*, 13(2), 225-234. <https://doi.org/10.5961/higheredusci.1209592>

Emine EKİCİ (✉)

ORCID ID: 0000-0001-7933-4107

Maltepe Üniversitesi, Hemşirelik Yüksekokulu, İstanbul, Türkiye
Maltepe University, School of Nursing, İstanbul, Türkiye
emine.ekici@uskudar.edu.tr

Hatice DEMİRDAĞ

ORCID ID: 0000-0002-6512-7497

Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü,
İstanbul, Türkiye
Uskudar University, Faculty of Health Sciences, Department of Nursing,
İstanbul, Türkiye

Bahise AYDIN

ORCID ID: 0000-0001-9815-2843

Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü,
Çanakkale, Türkiye
Canakkale University, Faculty of Health Sciences, Department of Midwifery,
İstanbul, Türkiye

Geliş Tarihi/Received : 24.11.2022

Kabul Tarihi/Accepted : 07.08.2023

Bu eser "Creative Commons Atıf-GayriTicari-4.0 Uluslararası Lisansı" ile lisanslanmıştır.

Nuriye PEKCAN

ORCID ID: 0000-0002-8054-7297

Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü,
İstanbul, Türkiye
Uskudar University, Faculty of Health Sciences, Department of Nursing,
İstanbul, Türkiye

Meftun AKGÜN

ORCID ID: 0000-0002-9839-2203

Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü,
İstanbul, Türkiye
Uskudar University, Faculty of Health Sciences, Department of Nursing,
İstanbul, Türkiye

bulunması nedeniyle öğrencilere yönelik sürekli ve etkili bilgilendirme çalışmalarının yapılması önerilmektedir. Öğrencilerin salgınlara ilişkin bilgi, tutum ve uygulama seviyelerini yükseltmek için bulaşıcı hastalıklar ile ilgili derslerin müfredatlarına eklenmesi önerilir.

Anahtar Sözcükler: Salgınlar, Algı, Tutum, Öğrenciler, COVID-19

ABSTRACT

Accurate and appropriately positive approaches among healthcare professionals regarding COVID-19 as well as possible surveillance and investigation are essential. Trained in health related departments students have a role in raising awareness of public health emergencies. Therefore, in our study, it was aimed to determine the perceptions and attitudes of Faculty of Health Sciences students towards the COVID-19 epidemic and to examine the sociodemographic variables that affect their perceptions and attitudes. The sample size of the study was calculated with the known sampling formula, and it was aimed to reach at least 315 people, and 317 people were reached. Data were collected between 18.10.2021 and 18.01.2022 by online survey method, Descriptive Characteristics Form and Evaluation Scale of Perceptions and Attitudes towards the COVID-19 Outbreak. Number and percentage were used in descriptive analyses, and Independent Sample t-Test and One Way ANOVA were used to compare variables. Statistical significance level was determined as $p < 0.05$. When the mean scores of the sub-scales of the Assessment Scale for Perceptions and Attitudes towards the COVID-19 Pandemic were examined, the mean score of the perception of illness item was 3.92 ± 0.50 , the mean of the perception of causes is 2.7 ± 0.54 , the mean of the perception of control was 2.8 ± 0.54 , and the mean of avoidance behavior was 2.9 ± 0.72 . was found as. Women's avoidance behavior subscale item mean scores were higher for those whose mothers had a postgraduate education level and those who had no family history of COVID-19, and the perception of control subscale item mean scores were higher ($p < 0.05$). As a result, in our study conducted in the second year of the COVID-19 pandemic, it was found that the students' perceptions and attitudes towards the COVID-19 epidemic were above the average. However, it is recommended that continuous and effective information studies should be carried out for students due to the fact that the perception of control is lower in those who have COVID-19 in their families. It is recommended to add Pandemic-related courses to the curriculum in order to increase students' knowledge, attitude and practice levels regarding epidemics.

Keywords: Pandemics, Perception, Attitude, Students, COVID-19

GİRİŞ

Yeni Koronavirüs (COVID-19) Çin'in Vuhan kentinde 2019'un sonlarında ortaya çıkan, özellikle solunum sistemini etkileyen bulaşıcı bir hastalıktır. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) 11 Mart 2020 tarihinde COVID-19'u pandemi (salgın) ilan etmiştir (DSÖ, 2022). Türkiye'deki ilk COVID-19 vakası, 11 Mart 2020 tarihinde tespit edilmiş, şimdiye kadar ülkemizde 16,7 milyon vaka ve 100 milyon ölüme, tüm dünyada yaklaşık 598 milyon vaka ve 6,46 milyon ölüme neden olmuştur (Sağlık Bakanlığı, 2020 a). Günümüzde COVID-19'a yakalanan kişilerin çoğu, hafif ile orta düzeyde semptomlar gösterip ve özel bir tedaviye ihtiyaç duymadan iyileşse bile hâlâ bazıları ciddi şekilde hastalanmakta ve tıbbi yardıma ihtiyaç duymaktadır (Our World In Data, 2022). Salgın sürecinde hükümetler sosyal mesafe, izolasyon, karantina, kapanma vb. birtakım önlemler almışlardır. Bunun sonucunda eğitim kurumları, iş yerleri, eğlence yerleri ve restoranlar kapatılmıştır. Kamu kurumları ve birçok özel şirket evden çalışma sistemine geçmiştir. Yaşadığımız, çalıştığımız koşullar, sağlıklı ve iyi olma hâlini etkileyen temel etmenlerdir. Bireyin kontrolü altında olmayan ekonomik, sosyal ve çevresel etmenlerin, ruhsal ve fiziksel sağlık sorunlarının gelişmesine zemin hazırladığı bilinmektedir (Sağlık Bakanlığı, 2020 b; TTB, 2020; Rubin, 2020). Salgın sürecindeki tüm bu gelişmeler bireylerin COVID-19'a ilişkin algı ve tutumlarını etkilemektedir. İstanbul'da COVID-19 algı beklenti ve tutumlarının belirlendiği bir çalışmada katılımcıların %94'ü COVID-19 nedeniyle günlük hayatlarının etkilendiğini belirtmiştir. Ayrıca COVID-19 ile ilişkili duygu değişimleri incelendiğinde %69'u endişe, %65'i stres,

%58,4'ü korku, %45,5'i yalnızlık ve %44,9'unun umutsuzluk hissettiği bulunmuştur (İBB, İPA, İİO,2020).

Koronavirüs salgını sebebiyle tüm dünyanın gündemi bu salgın üzerine odaklanmıştır. İnsanlar hem kendi hem de diğer ülkelerdeki vaka ve ölüm oranlarını, virüse karşı geliştirilen ilaç, aşı vb. çalışmalarını, yeni keşfedilen bilgileri, alınması gereken önlemleri, uzman görüşleri gibi birçok konuyu özellikle elektronik ortam platformları üzerinden takip etmektedir. Resmi kurumların yaptığı açıklamalar dışında da birçok bilgiye elektronik ortamda erişilebilmektedir. Özellikle gençler de elektronik ortamları yoğun olarak kullanmaktadırlar. Ürdün'de tıp fakültesi öğrencileri ile yapılan bir çalışmada COVID-19 hakkında bilgi aramak için tıbbi arama motorlarını beklenen düzeyde kullanmadıkları, sosyal medyadaki haberleri takip ettikleri belirlenmiştir (Khasawneh vd.,2020). COVID-19 salgınında önemli bir nokta da COVID-19 salgınının küçük çocuklar ve ergenler üzerindeki psikolojik etkisidir. COVID-19 sosyal izolasyon, gelecek kaygısı, depresyon, stres, fobi gibi sorunlara neden olmuştur (Dubey vd., 2020). COVID-19 salgınına yönelik algı ve tutumlar psikososyal sorunlar ile bağlantılı olabilir. Ülkemizde 37,292 kişinin katılımıyla yapılan bir çalışmada COVID-19 pandemisine dair algı, tutum ve davranışlarda yaş grubuna göre büyük farklılıklar olmadığı ancak salgının olumsuz psikolojik etkilerinin gençlerde daha fazla hissedildiği belirlenmiştir (Kesgin, 2021). İstanbul'da bir üniversitenin öğrencilerinin salgın sürecinde karşılaştıkları psikososyal zorlukları ve bunların COVID-19 ile ilgili bilgi, tutum ve davranışlarına etkisini inceleyen bir çalışmada COVID-19'a ilişkin yüksek düzeyde kaygı ve endişeler ile

hastalığa yönelik bilgi, tutum ve davranışlarının arasında pozitif korelasyon bulunmuştur (Yorguner., Akvardar ve Bulut, 2021). Bu bağlamda doğru sağlık politikaları ve müdahaleleri belirleyebilmek için insanların hayatlarında meydana gelen değişiklikleri anlamak oldukça önemlidir. Literatürde gençlerin COVID-19 salgınına yönelik bilgi, algı ve tutumlarını değerlendiren çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalar çoğunlukla tıp, hemşirelik ve sağlık bilimleri fakültesi öğrencileri ile yapılmıştır. Buna göre Ürdün, Filistin, İran ve Filipinler’de tıp öğrencileri ile yapılan çalışmalarda öğrencilerin COVID-19 hakkında iyi düzeyde bilgi sahibi olduğu ve hastalığa karşı olumlu tutuma sahip olduğu, korunma önlemlerini iyi düzeyde uyguladıkları bulunmuştur (Khasawneh vd., 2020; Taghrir, Borazjani ve Shiraly, 2020; Adli vd., 2022; Salameh., Basha.ve Abdallah 2021; Erick ve Baloran 2020). Endonezya’da 2020 yılında 4870 tıp öğrencisi ile yapılan bir çalışmada öğrencilerin %64,9’u COVID-19’a karşı olumlu tutuma ve %51,5’i olumlu uygulamaya sahipken, yalnızca %29,8’inin yeterli bilgiye sahip olduğu bulunmuştur (Adli vd., 2022). Hemşirelik öğrencileri ile yapılan çalışmalarda COVID-19 ile ilgili bilgi, tutum ve uygulama puanlarının iyi düzeyde olduğu bulunmuştur (Widiantoro ve Wijaya, 2021; Quisao., Tayaba, R. ve Soriano, 2021; Santangelo vd.,2021; Şen vd..2022). İtalya’da Palermo Üniversitesi hemşirelik öğrencilerinin COVID-19’a yönelik bilgi, tutum ve uygulamalarını değerlendirildiği bir çalışmada yapılan çok değişkenli doğrusal regresyonda yaş, cinsiyet, eğitim yılı, algılanan ekonomik durum, algılanan sağlık durumu ile COVID-19 tutum ve bilgi puanlarının önemli ölçüde ilişkili olduğu bulunmuştur (Santangelo vd., 2021) Polonya’da Sağlık Bilimleri Fakültesi (SBF) öğrencilerinin COVID-19’ a ilişkin bilgi, tutum, davranışlarının incelendiği bir çalışmada katılımcıların bilgi düzeyi %88’inde orta %11’inde yüksek olarak saptanmıştır (Stefanowicz, Słomion 2021). Ülkemizde üniversite öğrencilerinin COVID-19 bilgi düzeyini 0-8 puan arasında derecelendirilen bir ölçekle değerlendirildiği bir çalışmada ortalama puanlar; kadınlar için 5,95±1,19, erkekler için 5,78±1,36 ve tüm örneklem için 5,90±1,26 (medyan=6) orta derecede bulunmuştur (Yorguner., Akvardar ve Bulut, 2021). Sağlık yönetimi ve insan kaynakları yönetimi öğrencilerinin COVID-19 kontrolü ve aşısına yönelik algı ve tutumlarının değerlendirildiği başka bir çalışmada öğrencilerin aşıya yönelik tutum ortalamaları 3,09±0,68 orta düzeyde; COVID-19 kontrol algısı ortalamaları ise 2,82±0,53 orta düzeyde bulunmuştur (Demir., Yılmaz ve Altun, 2021).

Üniversite öğrencileri ülkenin farklı bölgelerinden gelmektedir dolayısıyla farklı sosyal ve ekonomik sınıfları temsil etmektedirler. Bu nedenle, COVID-19 ile ilgili bilgileri, algıları ve önleyici uygulamaları, aileleri ve toplum üzerinde doğrudan bir etkiye sahip olduğu için önemlidir. Ayrıca sağlıkla ilgili bölümlerde öğrenim gören öğrencilerin halk sağlığı acil durumlarında farkındalık yaratmada rolü vardır. Martin ve arkadaşlarının sistematik bir incelemesi, tıp fakültesi öğrencilerinin Orta Doğu Solunum Sendromu Koronavirüsü (MERS), grip, Şiddetli Akut Solunum Sendromu (SARS) ve Ebola dahil olmak üzere önceki viral salgınlar sırasında halk sağlığı kampanyalarına dahil olduklarını belirtmektedir (Martin vd., 2022). Daha yüksek düzeyde sağlık okuryazarlığına sahip olarak algılanan sağlıkla ilgili bölümlerde okuyan öğrenciler halkın COVID-19 önleyici sağlık davranışla-

rını benimsenmesi için rol model olabilir. Ayrıca sağlık profesyonelleri arasında COVID-19 önlemleriyle ilgili doğru bilgi, algı ve uygun davranış, kendilerini korumalarının yanı sıra etkili hastalık kontrolü ve önlenmesi için gereklidir (Fakhri vd., 2021; Gan., Lim ve Koh 2021). Bu noktada ülkemizde Sağlık Bilimleri alanında okuyan öğrencilerinin COVID-19 bilgi, tutum ve uygulamalarını değerlendiren iki çalışmaya rastlanmıştır (Aygün,ve Murat ,2022 ve Şen, vd., 2022). Bizim çalışmamızda bu çalışmalardan farklı olarak tıp fakültesi dışında bulunan SBF öğrencilerinin COVID-19 algı ve tutumları geçerli güvenilir bir ölçüm aracı ile değerlendirilmiştir. Sağlık profesyoneli olacak gençlerin COVID-19’a yönelik algı ve tutumlarının belirlenmesinin hem COVID-19 salgını ile hem de gelecekte oluşabilecek salgınlara mücadelede kanıta dayalı veriler ışığında çözüm önerilerinin geliştirilmesine katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Bu nedenle çalışmamızda SBF öğrencilerinin COVID-19 salgınına yönelik algı ve tutumlarının belirlenmesi, algı ve tutumlarını etkileyen sosyodemografik değişkenlerin incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Tanımlayıcı türde yapılan çalışmamızda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. SBF öğrencilerinin COVID-19’a yönelik algı ve tutumları hangi düzeydedir?
2. Bazı sosyodemografik değişkenlere göre COVID-19’a yönelik algı ve tutumlar arasında anlamlı fark var mıdır?

Çalışmanın evrenini İstanbul’da özel bir vakıf üniversitesinin Sağlık Bilimleri Fakültesinde okuyan 3175 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklem büyüklüğü evreni bilinen örnekleme formülü ile hesaplanmış olup, %95 güven aralığı %5 hata payı ve %65 görülme sıklığı ile en az 315 kişiye ulaşılması hedeflenmiş, 317 kişi örnekleme oluşturmuştur (Adli vd. 2022) Veriler Tanıtıcı Özellikler Formu ve COVID-19 Salgınına Yönelik Algı ve Tutumları Değerlendirme Ölçeği ile toplanmıştır.

Tanıttıcı Özellikler Formu: Öğrencilerin sosyoekonomik durumları, ailesinde COVID-19 geçiren kişilerin varlığı v.b soruları içeren 18 sorudan oluşmaktadır.

COVID 19 Salgınına Yönelik Algı ve Tutumları Değerlendirme Ölçeği: Ölçek Artan ve arkadaşları tarafından 2020 yılında geliştirilmiştir (Artan ve ark.2020). Ölçeğin Genel Algı, Nedenler Algısı, Kontrol Algısı ve Kaçınma Davranışları olmak üzere 4 alt ölçeği bulunmaktadır; Güvenirlik hesaplaması için Cronbach Alfa değerleri sırasıyla 0.650, 0.847, 0.780 ve 0.849 olarak hesaplanmıştır. Bizim çalışmamızdaki değerler sırasıyla 0.706, 0.853,0.786, 0.814 olarak bulunmuştur. Ölçek alt boyutunda bulunan madde puanlarının toplanmasıyla ortaya çıkan toplam puanın o alt boyuttaki madde sayısına bölünmesiyle 1-5 arasında bir değer elde edilir. Tüm ölçekler için alınan yüksek puanlar o alandaki inancın yüksek olduğuna işaret etmektedir. Genel Algı (Hastalık Algısı), Nedenler ve Kontrol Algısı Ölçekleri “1- Kesinlikle Katılmıyorum” ile “5-Kesinlikle Katılıyorum” arasında işaretleme yapılabilen 5’li likert türündedir. Kaçınma davranışlarını değerlendiren alt ölçek ise “Bu davranışı hiç yapmadım.” ve “Bu davranışı çok sık yaptım.” arasında seçenekle-

rin yer aldığı 5'li likert tipi 14 ifadeden oluşmaktadır Ölçeğe ve alt ölçeklere ilişkin bilgiler Tablo 1'de belirtilmiştir.

Araştırmanın bağımlı değişkeni öğrencilerin COVID-19'a yönelik algı ve tutum ölçeği ortalama puanları, bağımsız değişkenleri öğrencilerin yaşı, cinsiyetleri, okudukları bölüm, anne babalarının çalışma durumları, anne babalarının eğitim durumları, ekonomik durumları, kronik hastalık durumları, ailede COVID-19 geçirme durumları, aşı olma durumları olarak belirlenmiştir. Veriler 18.10.2021-18.01.2021 tarihleri arasında çevrimiçi anket yöntemi ile toplanmıştır. Online ankette araştırma hakkında bilgi veren yazılı aydınlatılmış onam bilgisini içeren ekranda onaylıyorum seçeneğini işaretleyen katılımcılar anketi doldurabilmişlerdir. Onam sonrası öğrencilere veri toplama formlarını içeren çevrimiçi anket uygulanmıştır. Anketi doldurma süresi 5 dakikadır. Üsküdar Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu Başkanlığından 27/8/2021 tarihli ve 61351342-31 sayılı etik kurul onayı, Üsküdar Üniversitesi Rektörlüğünden (26/9/2021 tarih ve 19050 sayılı yazı) kurum izni, COVID-19 Salgınına Yönelik Algı ve Tutumları Değerlendirme Ölçeği'ni geliştiren araştırmacılar tarafından e-posta yolu ile izin alınmıştır.

BULGULAR ve TARTIŞMA

Öğrencilerin %89,6'sı (n=284 kişi) kadın, %34,4'ü (n=109 kişi) üçüncü sınıfta, %91,8'inin (n=291 kişi) kronik hastalığı bulunmamakta, %22,8'inin annesi lise mezunu (n=72 kişi), %28,7'sinin (n=91 kişi) babası lise mezunu, %49,5'unun annesi ev hanımı (n=157 kişi), %78'inin (n=245 kişi) babası çalışmakta, %62,1'inin (n=197 kişi) ekonomik durumu orta, %53,6'sının (n=170 kişi) ailesinde COVID-19 geçiren olduğu, %85,9'unun (n=146 kişi) COVID-19 geçiren aile bireyinin evde karantinada kalıp iyileştiği, %15,8'inin (n=50 kişi) hemşirelik bölümünde öğrenim görülmekte olduğu belirlenmiştir (Tablo 2).

Tablo 3'de COVID-19 Salgınına Yönelik Algı ve Tutumları Değerlendirme Ölçeği alt ölçeklerine ait puan ortalamaları incelendiğinde hastalık algısı madde puan ortalaması 3.92±0.50, nedenler algısı madde puan ortalaması 2.7±0.54, kontrol algısı madde puan ortalaması 2.8±0.54, kaçınma davranışları madde puan ortalaması 2.9±0.72 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlara göre öğrencilerinin algı ve tutumlarının ortalamanın üzerinde olduğu söylenebilir. Ürdün, Filistin, İran ve Filipinler'de tıp öğrencileri ile yapılan çalışmalarda öğrencilerin COVID-19 için iyi düzeyde bilgi ve olumlu tutuma sahip olduğu, hastalıktan korunma önlemlerini iyi düzeyde uyguladıkları bulunmuştur (Khasawneh vd., 2020; Taghri., Borazjani ve Shiraly, 2020; Adli vd., 2022; Salameh., Basha.ve Abdallah 2021; Erick ve Baloran 2020) Hemşirelik öğrencileri ile yapılan çalışmalarda da COVID-19 ile ilgili bilgi, tutum ve uygulama puanlarının iyi düzeyde olduğu bulunmuştur (Widiantoro ve Wijaya, 2021; Quisao., Tayaba, R. ve Soriano, 2021; Santangelo vd.,2021; Şen vd.,2022). Sağlık yönetimi ve insan kaynakları yönetimi öğrencilerinin COVID-19 kontrolü ve aşısına yönelik algı ve tutumlarının değerlendirildiği başka bir çalışmada öğrencilerin COVID-19 kontrol algısı ortalamaları bu çalışmaya benzer olarak 2,82±0,53 orta düzeyde bulunmuştur (Demir., Yılmaz ve Altun, 2021). Ülkemizde Sağlık Bilimleri alanında okuyan öğrencilerin COVID-19 bilgi, tutum ve uygulamalarını değerlendiren iki çalışma bulunmuştur. Buna göre Aygün ve Murat'ın çalışmasında öğrencilerin bilgi ve farkındalık düzeylerinin orta düzeyde olduğu, Şen'in çalışmasında da önlemlere uyum konusunda bizim çalışmamıza benzer olarak olumlu tutuma sahip oldukları bulunmuştur (Aygün ve Murat, 2022; Şen, ve ark. 2022).

Tablo 4'te öğrencilerin tanımlayıcı özelliklerine göre COVID-19 Salgınına Yönelik Algı ve Tutumları Değerlendirme Ölçeği madde puan ortalamaları karşılaştırılmıştır. Buna göre; yaş, sınıf, böl-

Tablo 1: COVID-19 Salgınına Yönelik Algı ve Tutumları Değerlendirme Ölçeği Alt Ölçekleri

No	Alt Ölçekler	Madde Numaraları	Madde Sayısı
1	Hastalık Algısı (Genel Algı) *Tehlikelilik Boyutu *Bulaşıcılık Boyutu	1-2-3-4-5 6-7-8	8
2	Nedenler Algısı *Komplo *Çevre *İnanç	9-10-11-12-14 15-16-17-18-19-20-21-22 23-24-26-26	18
3	Kontrol Algısı *Makro kontrol *Kişisel kontrol *Kaçınılmazlık	27-28-29-30 31-32-33-34-35 36-37-38-39	13
II. BÖLÜM			
4	Kaçınma Davranışları *Bilişsel kaçınma *Ortak alanlardan kaçınma *Kişisel temastan kaçınma	1-2-3-4-5-6-7 8-9-10-11 12-13-14	14

*Not 1: Koyu renkteki maddeler ters kodlanmış maddeleri ifade etmektedir.

Ters maddeler 1→5; 2→4; 3→3; 4→2; 5→1 şeklinde kodlanmaktadır.

Tablo 2: Öğrencilerin Tanımlayıcı Özelliklerinin Dağılımı (n= 317)

Özellik		n	%
Cinsiyet	Kadın	284	89,6
	Erkek	33	10,4
Sınıf	1. Sınıf	30	9,5
	2. Sınıf	102	32,2
	3. Sınıf	109	34,4
	4. Sınıf	76	24,0
Kronik bir hastalık varlığı	Evet	26	8,2
	Hayır	291	91,8
Anne eğitim durumu	Okur yazar değil	13	4,1
	İlkokul mezunu	125	39,6
	Ortaokul mezunu	58	18,4
	Lise mezunu	72	22,8
	Üniversite mezunu	38	12,0
Baba eğitim durumu	Lisans üstü	10	3,2
	İlkokul mezunu	80	25,2
	Ortaokul mezunu	61	19,2
	Lise mezunu	91	28,7
	Üniversite mezunu	63	19,9
Anne çalışma durumu	Lisans üstü	22	6,9
	Evet	106	33,4
	Hayır	54	17,0
Baba çalışma durumu	Ev hanımı	157	49,5
	Evet	245	78,0
	Hayır	25	8,0
	Emekli çalışmıyor	44	14,0

Özellik		n	%
Ekonomik durum	Çok iyi	9	2,8
	İyi	86	27,1
	Orta	197	62,1
Ailede COVID-19 geçiren varlığı	Düşük	25	7,9
	Evet	170	53,6
Ailede COVID-19 geçirme durumu	Hayır	147	46,4
	Evde karantinede kaldı	146	85,9
COVID-19 aşısı olma	Hastanede yattı/iyileşti	24	14,1
	Evet	304	95,9
Öğrencilerin bölümleri	Hayır	13	4,1
	Beslenme ve diyetetik	9	2,8
	Çocuk gelişimi	49	15,5
	Dil ve konuşma terapisi	35	11,0
	Ebelik	28	8,8
	Ergoterapi	45	14,2
	Hemşirelik	50	15,8
	Odyoloji	10	3,2
	Ortez protez	10	3,2
	Perfüzyon	29	9,1
Sağlık yönetimi	22	6,9	
Sosyal hizmet	30	9,5	

Tablo 3: COVID-19 Salgınına Yönelik Algı ve Tutumları Değerlendirme Ölçeği Alt Ölçeklerine Ait Puan Ortalamaları

	Madde Sayısı	Ort.	SS	Min.	Max	Cronbach's Alpha
Hastalık Algısı	8	3,92	,50	1,88	5,00	0,706
Nedenler Algısı	18	2,7	,54	1,22	4,00	0,853
Kontrol Algısı	13	2,8	,54	1,00	4,54	0,786
Kaçınma Davranışları	14	2,9	,72	1,08	5,31	0,814

*Veriler normal dağılıma uygundur.

lüm, kronik hastalık durumu, baba eğitim durumu, anne-baba çalışma durumu, ekonomik durum, ailede COVID-19'un nasıl geçirildiği, COVID-19 aşısı olma durumu ile COVID-19 Salgınına Yönelik Algı ve Tutumları Değerlendirme Ölçeği madde puan ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0.05$). İtalya'da Palermo Üniversitesi hemşirelik öğrencilerinin COVID-19'a yönelik bilgi, tutum ve uygulamalarını değerlendirildiği bir çalışmada yapılan çok değişkenli doğrusal regresyonda yaş, eğitim yılı, algılanan ekonomik durum, algılanan sağlık durumu ile COVID-19 tutum ve bilgi puanlarının önemli ölçüde ilişkili olduğu bulunmuştur (Santangelo vd., 2021) Bizim çalışmamızdaki farklılığın örneklem özelliklerinden kaynaklanabileceği dü-

şünülmüştür. Bu çalışmada cinsiyet ile hastalık algısı, nedenler algısı ve kontrol algısı alt ölçekleri madde puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$). Cinsiyet ile kaçınma davranışları alt ölçeği madde puan ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$, $t= 3,479$) Kadınların kaçınma davranışları alt ölçeği puan ortalamaları daha yüksektir. Şen'in SBF öğrencilerinin COVID-19'a ilişkin bilgi, tutum ve uygulamalarını değerlendirdikleri çalışmada kadın cinsiyetine sahip olanların bilgi düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. (Şen ve vd. 2021). Çalışmamızda kadınların kaçınma davranışlarının daha yüksek bulunmasının cinsiyetler arasında hastalık ve sağlığı algılama farklılıklarından kaynaklandığı düşünülmüştür.

Tablo 4: Öğrencilerin Tanımlayıcı Özelliklerine Göre COVID-19 Salgınına Yönelik Algı ve Tutumları Değerlendirme Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Değişken	Gruplama	Hastalık Algısı	Nedenler Algısı	Kontrol Algısı	Kaçınma Davranışları
		Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS
Cinsiyet	Kadın	3,92±0,5	2,73±0,53	2,84±0,53	2,98±0,72
	Erkek	3,91±0,51	2,56±0,6	2,76±0,62	2,52±0,57
	t	0,042	1,688	0,838	3,479
	P	0,967	0,092	0,403	0,001
Yaş	≤20	3,95±0,44	2,75±0,49	2,84±0,55	2,92±0,67
	>20	3,89±0,54	2,68±0,57	2,83±0,54	2,94±0,76
	t	1,051	1,282	0,000	-0,158
	P	0,294	0,201	1,000	0,875
Sınıf	1. Sınıf	3,95±0,48	2,67±0,6	2,85±0,64	2,98±0,59
	2. Sınıf	3,93±0,52	2,82±0,5	2,79±0,57	2,86±0,77
	3. Sınıf	3,92±0,47	2,67±0,53	2,85±0,51	2,87±0,64
	4. Sınıf	3,88±0,53	2,63±0,56	2,86±0,52	3,09±0,78
	F	0,255	2,289	0,285	1,902
	P	0,858	0,078	0,836	0,129
Kronik bir hastalık varlığı	Evet	4,09±0,45	2,79±0,54	2,68±0,72	2,94±0,7
	Hayır	3,9±0,5	2,7±0,54	2,85±0,52	2,93±0,72
	t	1,862	0,782	-1,169	0,099
	P	0,064	0,441	0,252	0,921
Anne eğitim durumu	Okuryazar değil	3,94±0,4	3,13±0,44	2,53±0,58	3,17±0,94
	İlkokul mezunu	3,89±0,52	2,68±0,55	2,9±0,54	2,89±0,68
	Ortaokul mezunu	3,97±0,48	2,81±0,43	2,7±0,62	2,98±0,77
	Lise mezunu	3,93±0,54	2,66±0,51	2,8±0,5	2,83±0,76
	Üniversite mezunu	3,89±0,46	2,62±0,63	2,9±0,46	3,13±0,63
	Lisansüstü	3,85±0,55	2,64±0,48	3,14±0,36	2,75±0,62
	F	0,283	2,576	2,867	1,387
	p	0,922	0,027	0,015	0,229
Baba eğitim durumu	İlkokul mezunu	3,9±0,52	2,73±0,55	2,79±0,55	2,79±0,75
	Ortaokul mezunu	3,92±0,47	2,77±0,57	2,96±0,56	3,02±0,69
	Lise mezunu	3,99±0,45	2,74±0,49	2,81±0,56	2,88±0,66
	Üniversite mezunu	3,9±0,53	2,6±0,59	2,81±0,52	3,06±0,77
	Lisansüstü	3,73±0,6	2,71±0,46	2,84±0,48	3,05±0,73
	F	1,28	0,949	1,061	1,775
p	0,278	0,436	0,376	0,134	
Anne çalışma durumu	Evet	3,88±0,47	2,71±0,54	2,89±0,5	2,87±0,78
	Hayır	3,97±0,49	2,78±0,56	2,82±0,56	2,9±0,71
	Ev hanımı	3,93±0,52	2,69±0,53	2,8±0,57	2,98±0,68
	F	0,673	0,525	0,71	0,712
	p	0,511	0,592	0,492	0,492

Tablo 4: Devam

Değişken	Gruplama	Hastalık Algısı	Nedenler Algısı	Kontrol Algısı	Kaçınma Davranışları
		Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS
Baba çalışma durumu	Evet	3,89±0,5	2,7±0,51	2,85±0,55	2,95±0,74
	Hayır	4,04±0,52	2,63±0,68	2,81±0,41	2,79±0,65
	Emekli çalışmıyor	3,98±0,49	2,76±0,58	2,76±0,61	2,94±0,64
	F	1,301	0,516	0,481	0,526
	p	0,274	0,597	0,619	0,591
Ekonomik durum	Çok iyi	4,06±0,65	2,66±0,69	2,96±0,48	3,44±0,67
	İyi	3,93±0,48	2,7±0,49	2,88±0,58	2,87±0,63
	Orta	3,89±0,51	2,72±0,53	2,82±0,54	2,94±0,75
	Düşük	4,01±0,46	2,7±0,67	2,74±0,51	2,86±0,77
	F	0,681	0,049	0,638	1,814
	p	0,564	0,986	0,591	0,145
Ailede COVID-19 geçiren varlığı	Evet	3,94±0,48	2,72±0,53	2,76±0,54	2,93±0,68
	Hayır	3,88±0,52	2,7±0,55	2,92±0,54	2,93±0,77
	t	1,057	0,414	-2,611	0,035
	p	0,291	0,679	0,009	0,972
Ailede COVID-19 geçiren var ise nasıl geçirdiği	Evde karantinede kaldı	3,92±0,48	2,7±0,52	2,79±0,52	2,91±0,67
	Hastanede yattı/iyileşti	4,09±0,51	2,85±0,54	2,61±0,62	3,08±0,7
	t	-1,642	-1,287	1,541	-1,160
	P	0,103	0,200	0,125	0,248
COVID-19 korunma amaçlı aşı olma	Evet	3,93±0,49	2,7±0,54	2,84±0,54	2,92±0,7
	Hayır	3,66±0,76	2,94±0,54	2,64±0,5	3,24±1,01
	t	1,242	-1,613	1,289	-1,569
	P	0,237	0,108	0,199	0,118
Bölüm	Beslenme ve diyetetik	3,97±0,52	2,76±0,54	2,85±0,71	3,03±0,77
	Çocuk gelişimi	3,84±0,5	2,7±0,41	2,91±0,59	3,02±0,71
	Dil ve konuşma terapisi	3,89±0,44	2,61±0,53	2,93±0,42	3,01±0,63
	Ebelik	4,02±0,47	2,89±0,4	2,85±0,66	2,9±0,59
	Ergoterapi	3,84±0,52	2,7±0,5	2,81±0,45	2,89±0,66
	Hemşirelik	4,01±0,5	2,63±0,57	2,76±0,49	2,89±0,79
	Odyoloji	3,84±0,47	2,65±0,65	2,63±0,45	2,9±0,87
	Ortez protez	3,89±0,6	2,75±0,81	2,96±0,4	2,74±0,8
	Perfüzyon	4,09±0,5	2,67±0,63	2,77±0,64	2,58±0,69
	Sağlık yönetimi	3,82±0,49	2,77±0,59	3,1±0,59	3,07±0,99
	Sosyal hizmet	3,85±0,56	2,8±0,58	2,65±0,53	3,14±0,59
	F	1,016	0,666	1,43	1,31
	p	0,430	0,756	0,166	0,224

t: Bağımsız Örneklem t Testi, F: One Way ANOVA.

Anne eğitim durumu ile hastalık algısı ve kaçınma davranışları alt ölçekleri ortalama puanları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$). Anne eğitim durumu ile kontrol algısı alt ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$, 2,867). Yapılan post hoc testinde annesi lisansüstü eğitim düzeyinde olanların kontrol algısı alt ölçeği madde puan ortalaması diğer eğitim durumlarına sahip olanlardan yüksektir. Bu durum eğitilmiş annelerin ailenin COVID-19'a ilişkin tutum ve uygulamalarını olumlu yönde etkilediğini düşündürmüştür. Anne eğitim durumu ile nedenler algısı alt ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$). Yapılan post hoc testinde annesi okuryazar olmayanların nedenler algısı alt ölçeği madde puan ortalaması diğer eğitim durumlarına sahip olanlardan yüksektir. Nedenler algısı alt ölçeğinde içinde çevre, komplo ve inançla ilgili maddeler bulunmaktadır. Bu nedenle eğitim düzeyi düşük bireylerin COVID-19 hastalığını algılayışının da farklı olduğu, hastalığın nedenine yönelik inanç ve algılarının hastalığa ilişkin tutum ve davranışlarını olumsuz yönde etkileyebileceği düşünülmüştür.

Ailesinde COVID-19 geçiren birey bulunan öğrencilerin hastalık algısı, nedenler algısı ve kaçınma davranışları alt ölçekleri madde puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$). Ailesinde COVID-19 geçiren birey bulunma durumu ile kontrol algısı alt ölçeği madde puan ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$, $t= 2,611$). Ailesinde COVID-19 geçiren birey bulunan öğrencilerin kontrol algısı alt ölçeği madde puan ortalaması daha düşüktür. Ailesinde COVID-19 geçirenlerin kontrol algısının daha düşük olmasının hastalığın hafif geçtiği düşüncesi ve hastalığı geçiren aile üyelerinin %85.9'unun evde karantinada geçirip iyileşmesi ile ilişkili olabileceği düşünülmüştür.

Çalışmamızda öğrencilerin bölümleri ile COVID-19 Salgınına Yönelik Algı ve Tutumları Değerlendirme Ölçeği madde puan ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0.05$). Bu çalışmaya benzer olarak Stefanowicz ve arkadaşlarının SBF öğrencileri ile yaptıkları çalışmada bölümler ile COVID-19 bilgi, tutum ve davranışları arasında anlamlı fark bulunmamıştır (Stefanowicz ve Stomion 2021). Buna karşın Şen'in çalışmasında hemşirelik öğrencilerinin COVID-19 bilgi puan ortalaması daha yüksek bulunmuştur (Şen, ve ark., 2022). Bu durumun karşılaştırılan bölümlerdeki öğrencilerin eğitim niteliğinden, müfredatlarından kaynaklanabileceği düşünülmüştür.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Sonuç olarak öğrencilerin COVID-19 salgınına yönelik algı ve tutumlarının ortalamanın üzerinde olduğu bulunmuştur. Kadınların kaçınma davranışı alt ölçeği madde puan ortalamaları, annesi lisansüstü eğitim düzeyinde olanların ve ailesinde COVID-19 geçiren birey olmayanların kontrol algısı alt ölçeği madde puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur ($p<0.05$).

Özellikle sağlık alanında öğrenim gören öğrencilerin topluma rol model olma, toplumu bilgilendirme görevleri vardır. Bu nedenle öğrencilerin ders müfredatlarına yeni görülen bulaşıcı hastalıklar, salgınlar ve pandemilere ilişkin ders ve konuların eklenmesi öğrencilerin bilgi, tutum ve uygulama durumlarının iyileştirilmesi önerilmektedir.

Ailesinde COVID-19 geçiren aile üyesi bulunan öğrencilerin kontrol algısının daha düşük olması nedeniyle hastalığın hafif geçeceğini düşünebilirler. Bu durum kontrol önlemlerinin yeterince uygulanmamasına neden olabilir dolayısı ile COVID 19 ve korunma önlemlerine ilişkin özellikle SBF öğrencilerine yönelik sürekli ve etkili bilgilendirme çalışmalarının yapılması önerilmektedir.

Sınırlılıklar

Araştırmaya katılan tüm katılımcılar COVID-19 salgını nedeniyle izolasyon tedbirleri kapsamında ve salgında her bireyin taşıyıcı olma durumundan yüz yüze testlerin uygulanmamasından dolayı çalışma verileri internet ortamında e-posta ile tamamen gönüllük esasına göre ve yönergenin açıkça anlatılmasından sonra katılımcılar tarafından testlerin cevaplanmasıyla gerçekleştirilmiştir. Bu durum çalışmaya katılan gönüllü birey sayısını sınırlandırmıştır.

Yazar Katkıları / Author Contributions

Sorumlu yazar çalışmayı tasarlama, veri toplama, veri analizi, literatür tarama ve yazının yazılmasında görev almış, diğer yazarlar HD, BA, NP, MA, çalışmanın tasarlanması dışındaki tüm aşamalara eşit katılmışlardır. / The corresponding author was involved in designing the study, collecting data, analyzing data, reviewing the literature, and writing the manuscript, other authors HD, BA, NP, MA were equally involved in all steps except designing the study.

Fon Desteği / Fund Support

Bu çalışma herhangi bir resmi, ticari ya da kar amacı gütmeyen organizasyondan fon desteği almamıştır / This work did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Etik Standartlara Uygunluk / Compliance with Ethical Standards

Yazarlar bu makalede araştırma ve yayın etiğine bağlı kaldığını, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'na ve fikir ve sanat eserleri için geçerli telif hakları düzenlemelerine uyulduğunu ve herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını belirtmiştir. / The authors stated that the standards regarding research and publication ethics, the Personal Data Protection Law and the copyright regulations applicable to intellectual and artistic works are complied with and there is no conflict of interest.

KAYNAKLAR

- Adli I, Widyahening IS, Lazarus G, Phowira J, Baihaqi LA, Ariffandi B, et al. (2022) Knowledge, attitude, and practice related to the COVID-19 pandemic among undergraduate medical students in Indonesia: A nationwide cross-sectional study. *PLoS ONE* 17(1): e0262827. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0262827>
- Artan, T. , Karaman, M., Arslan, İ. & Cebeci, F. (2021). COVID-19 Salgınına Yönelik Algı ve Tutumları Değerlendirme Ölçeği'nin Değerlendirilmesi, *Sosyal Çalışma Dergisi*, 4(2), 101-107. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/scd/issue/58064/820242>

- Aygün, M. & Murat, M. (2022). Assessment of Health Sciences Students' Knowledge and Awareness of the Covid-19 Pandemic: Sample of One University from Turkey . *Yükseköğretim Dergisi*, 12 (1) , 61-73 . DOI: 10.2399/yod.21.811926
- Demir Uslu, Y. , Yılmaz, E. & Altun, U. (2021). Sağlık Yönetimi ve İnsan Kaynakları Yönetimi Öğrencilerinin Covid-19'un Kontrolüne ve Aşısına Yönelik Algı ve Tutumlarının Değerlendirilmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10 (3) , 383-397 . DOI: 10.37989/gumussagbil.908459
- Dubey, S., Biswas, P., Ghosh, R., Chatterjee, S., Dubey, M. J., Chatterjee, S., Lahiri, D., & Lavie, C. J. (2020). Psychosocial impact of COVID-19. *Diabetes & metabolic syndrome*, 14(5), 779–788. <https://doi.org/10.1016/j.dsx.2020.05.035>Erişim tarihi:26.08.2021.
- Dünya Sağlık Örgütü. (2022). Coronavirus disease (COVID-19) pandemic.. Erişim Linki: <https://www.who.int/europe/emergencies/situations/covid-19> Erişim Tarihi: 26.08.2021.
- Erick T. Baloran (2020) Knowledge, Attitudes, Anxiety, and Coping Strategies of Students during COVID-19 Pandemic, *Journal of Loss and Trauma*, 25:8, 635-642, DOI: 10.1080/15325024.2020.1769300
- Fakhri, N., Jallal, M., Belabbes, S., Khudur, K., Kaddar, R., Oubaasri, A., Elhadraoui, N., Mohammed Abdallahi, N., Al Hassani, W., Nejari, C., Belouali, R., & Khalis, M. (2021). COVID-19 and Moroccan nursing students: A multicentre cross-sectional survey on their related knowledge, attitudes and practices. *Nursing open*, 8(4), 1634–1641. <https://doi.org/10.1002/nop.2.790>
- Gan, W. H., Lim, J. W., & Koh, D. (2020). Preventing Intra-hospital Infection and Transmission of Coronavirus Disease 2019 in Health-care Workers. *Safety and health at work*, 11(2), 241–243. <https://doi.org/10.1016/j.shaw.2020.03.001>
- Geldsetzer P. (2020). Knowledge and Perceptions of COVID-19 Among the General Public in the United States and the United Kingdom: A Cross-sectional Online Survey. *Annals of internal medicine*, 173(2), 157–160. <https://doi.org/10.7326/M20-0912>
- İBB, İPA, İOO (2020). İstanbulda Koronavirus Algı Beklenti ve Tutum Araştırması. <https://mediabox.ibb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/11/Istanbulda-Koronavirus-Algi-Beklenti-ve-Tutum-Arastirmasi-Kasim-2020.pdf>. Erişim tarihi:26.08.2021
- Khasawneh, A. I., Humeidan, A. A., Alsulaiman, J. W., Bloukh, S., Ramadan, M., Al-Shatanawi, T. N., Awad, H. H., Hijazi, W. Y., Al-Kammash, K. R., Obeidat, N., Saleh, T., & Kheirallah, K. A. (2020). Medical Students and COVID-19: Knowledge, Attitudes, and Precautionary Measures. A Descriptive Study From Jordan. *Frontiers in public health*, 8, 253. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2020.00253>
- Kesgin SS., Durak MB. (2021). Salgın ve Demografi: Yaş Gruplarına Göre COVID-19 Pandemisine Yönelik Algı ve Tutumlar. *Toplumsal değişim*. 3(1), 6-23. DOI: 10.51448/tde.2021.1
- Le, H. T., Nguyen, D. N., Beydoun, A. S., Le, X., Nguyen, T. T., Pham, Q. T., Ta, N., Nguyen, Q. T., Nguyen, A. N., Hoang, M. T., Vu, L. G., Tran, B. X., Latkin, C. A., Ho, C., & Ho, R. (2020). Demand for Health Information on COVID-19 among Vietnamese. *International journal of environmental research and public health*, 17(12), 4377. <https://doi.org/10.3390/ijerph17124377>
- Martin, A., Blom, I., Whyatt, G., Shaunak, R., Viva, M., & Banerjee, L. (2022). A Rapid Systematic Review Exploring the Involvement of Medical Students in Pandemics and Other Global Health Emergencies. *Disaster Medicine and Public Health Preparedness*, 16(1), 360-372. doi:10.1017/dmp.2020.315
- Our World in Data, (2022). COVID 19 Data. <https://ourworldindata.org/explorers/coronavirus-data-explorer>. Erişim tarihi:27.03.2023
- Quisao, E. Z. S., Tayaba, R. R. R., & Soriano, G. P. (2021). Knowledge, attitude, and practice towards COVID-19 among student nurses in Manila, Philippines: A cross-sectional study. *Belitung Nursing Journal*, 7(3), 203–209. <https://doi.org/10.33546/bnj.1405>
- Rubin, G. J., & Wessely, S. (2020). The psychological effects of quarantining a city. *BMJ (Clinical research ed.)*, 368, m313. <https://doi.org/10.1136/bmj.m313>
- Sağlık Bakanlığı. (2020a). COVID-19 (SARS-CoV-2 Enfeksiyonu) Rehberi. <https://covid19.saglik.gov.tr/Eklenti/39551/0/covid-19rehberigenelbilgilerapidemiyojivetanipdf>. Erişim Tarihi: 26.08.2021).
- Sağlık Bakanlığı. (2020b). COVID-19 Salgın Yönetimi ve Çalışma Rehberi. <https://covid19.saglik.gov.tr/Eklenti/40982/0/covid19-toplumsaldasalginyonetimirehberipdf.pdf>. Erişim Tarihi: 27.03.2023
- Salameh, B., Basha, S., Basha, W., & Abdallah, J. (2021). Knowledge, Perceptions, and Prevention Practices among Palestinian University Students during the COVID-19 Pandemic: A Questionnaire-Based Survey. *Inquiry : a journal of medical care organization, provision and financing*, 58, 46958021993944. <https://doi.org/10.1177/0046958021993944>
- Santangelo, O. E., Provenzano, S., Armetta, F., Pesco, G., Allegro, A., Lampasona, M., Terranova, A., D'Anna, G., & Firenze, A. (2021). Knowledge, attitudes and practices towards COVID-19 among nursing students of the University of Palermo: results from an online survey. *Journal of preventive medicine and hygiene*, 62(2), E270–E276. <https://doi.org/10.15167/2421-4248/jpmh2021.62.2.1703>
- Stefanowicz-Bielska, A., Słomion, M., & Stefanowicz, J. (2021). COVID-19 Pandemic-Knowledge, Attitudes, Behaviours, and Actions among Faculty of Health Sciences Students. *International journal of environmental research and public health*, 18(22), 12137. <https://doi.org/10.3390/ijerph182212137>
- Şen S, Aydın Ç, Bayraktar HN, Demir S.(2022). Sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin COVID-19'a ilişkin bilgi, tutum, uygulamalarını etkileyen etmenlerin incelenmesi. *Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi*, doi: 10.54304/shyd.2022.52386, 9(1):79-88.
- Taghrir, M. H., Borazjani, R., & Shiraly, R. (2020). COVID-19 and Iranian Medical Students; A Survey on Their Related-Knowledge, Preventive Behaviors and Risk Perception. *Archives of Iranian medicine*, 23(4), 249–254. <https://doi.org/10.34172/aim.2020.06>
- TTB COVID19 6. Değerlendirme Raporu. İçinde Tükel R. COVID-19 Pandemisi Sürecinde Ruh Sağlığı. https://www.ttb.org.tr/kutuphane/covid19-rapor_6/covid19-rapor_6_Part71.pdf. Erişim tarihi: 26.08.2021

- Widiantoro, X.F., Wijaya, M.Y. (). Emerging Knowledge, Attitudes and Practices In Response to The Novel Coronavirus in Nursing Students: An Online-Based Cross-Sectional Study. *Indonesian nursing journal of education and clinic*, 6(2), 127-138. DOI: 10.24990/injecv6i2.373
- Yorguner ,N, Akvardar Y, Bulut N (2021). COVID-19 Salgını Sırasında Üniversite Öğrencilerinin Karşılaştığı Psikososyal Zorlukların ve Hastalığa Yönelik Bilgi, Tutum ve Davranışlarının İncelenmesi. *Nöropsikiyatri Arşivi*, 58(1), 3 - 10. 10.29399/npa.27503
- Zhong, B. L., Luo, W., Li, H. M., Zhang, Q. Q., Liu, X. G., Li, W. T., & Li, Y. (2020). Knowledge, attitudes, and practices towards COVID-19 among Chinese residents during the rapid rise period of the COVID-19 outbreak: a quick online cross-sectional survey. *International journal of biological sciences*, 16(10), 1745–1752. <https://doi.org/10.7150/ijbs.4522>